

Марина Антонєць, Алла Соляник*

Полтавська державна аграрна академія,

*Михайлівська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат
Диканьського району Полтавської обласної ради

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕСТЕТОТЕРАПЕВТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА НОВІТНІХ ТРЕНІНГІВ У ВИКЛАДАННІ ЕТИКИ ТА ЕСТЕТИКИ

© Антонєць Марина, Соляник Алла, 2014

Розглянуто особливості впровадження програм, що впливають на духовний розвиток особистості молоді в процесі викладання курсу “Етика і естетика”, зокрема методу драматизації, елементів образотворчого мистецтва, витинанок тощо. Показано значущість проведення тренінгу “Мої слова” та коучінгу “Ти особливий”.

Ключові слова: витинанки, виховання, драма, етика, естетика, коучінг, студенти, тренінг.

Maryna Antonets, Alla Solyanik. Introduction of Aesthetic and Therapeutic Techniques and Advanced Training Courses in Ethics and Aesthetics Teaching.

A determining factor of education quality assurance is the introduction of innovative teaching methods in the studying process. The authors advise to apply new aesthetic and therapeutic techniques and training programmes in teaching Ethics and Aesthetics. In their view, they affect both the development of creative abilities of children and young people and their spiritual development. The director of the art theatre studio of the comprehensive boarding school uses these programmes in his work organizing leisure activities for children after classes.

A hand-cut paper work can be a wonderful Christmas or Easter present. This advanced aesthetic and therapeutic method enables children to develop their creative potential and give joy to other people. Workings with scissors, paper and glue, children make fantastic cutouts, flowers and beautiful postcards. This process evokes positive emotions, creates psychological comfort, helps them to reveal their hidden talents and communicate with other pupils.

A training course “You’re special” helps to see the ways of interaction with others and find one’s mission in this world. Participating in the training course “My words”, pupils and students can get acquainted with a negative impact of foul language on human life and they may give up using the bad words.

The introduction of new aesthetic and therapeutic techniques and training programmes in Ethics and Aesthetics teaching helps to master ethical and aesthetic categories and affect the spiritual development of the students and pupils’ personalities. They can learn to respond to the beauty in an adequate way and give presents to their relatives and friends. These programs contribute to the development of positive character traits of young people such as responsibility, courage, honesty and respect for one’s neighbour.

Key words: ethics, aesthetics, hand-cut paper works, drama, drawing, upbringing, students, pupils, training course, coaching.

Постановка проблеми. Визначальним чинником забезпечення якості освіти є впровадження у навчальний процес інноваційних технологій. У викладанні предмета “Етика і естетика” доцільно застосовувати нові естетотерапевтичні технології та тренінгові програми. Вони впливають як на прояв творчих здібностей дітей та молоді, так і на їхнє духовне становлення. Сьогодні для більшості молоді існує лише горизонтальний розвиток особистості, тобто розвиток здібностей та певних рис характеру. В результаті всі сили душі спрямовані не на вільний прояв своєї дарованої Богом природи, а на самоствердження. Але духовне зростання особистості відбувається тільки

шляхом вертикального розвитку. Це набуття духовних сенсів, сил душі й духу, які є етичними та естетичними засадами.

Так необхідно формувати особистість дітей та юнацтва. Духовний розвиток – це необхідна складова гармонійного розвитку особистості. М. Киященко зазначає, що “людина здорова й повноцінна, доки у порядку знаходиться її внутрішній світ, доки існує стійка й справедлива ієрархія цінностей у її розумінні світу” [8, с.78]. “Духовність – це стосунки людини з Богом, це глибоке розуміння вчинку Ісуса Христа, коли Він пішов на хрест за наші гріхи” [3, с.13]. “Духовний розвиток може відбуватися лише на основі використання християнських принципів” [2, с.123]. На основі цих принципів створено новітні ефективні технології та тренінгові програми, які успішно впроваджуються на практичних заняттях з предмета “Етика і естетика” у ВНЗ. За цими програмами також працює керівник художньо-театральної студії у спеціальній загальноосвітній школі-інтернаті, організовуючи дозвілля для дітей після уроків.

Естетотерапевтичні технології побудовані на використанні різноманітних жанрів мистецтва. “Специфіка мистецтва, по-перше, здатна відтворити світ у конкретних, індивідуалізованих чуттєвих образах, по-друге, несе на собі відбиток індивідуальності творця” [10, с. 471]. Як слушно зауважує О. Павлова, “специфіка мистецтва полягає у тому, що, з одного боку, глядач переживає найвищий рівень емоційного напруження, але поряд з емоційним піднесенням очевидною стає відсутність справжнього почуття, тобто почуття відсутності почуття” [11, с. 128].

Студенти та учні залучаються до образотворчого та театрального мистецтва, де вони повноцінно можуть розкрити свої почуття. “Отже, в почуттях виражається вся повнота людського буття, і не лише в їх індивідуальності сущого, але й у історичності минулого” [6, с. 97]. О. Павлова стверджує, що “компенсаторна функція мистецтва покликана замкнути цілісність культури в єдиний горизонт самоочевидностей” [11, с. 127]. Виконуючи різноманітні естетичні вправи, учасники тренінгів реалізують творчі можливості у художніх виробках, малюнках, драмі. “Художнє спілкування неможливе без фантазії та уяви, воно обов’язково передбачає реальне чуттєве переживання” [10, с. 469]. Як зазначає О. Павлова, “художня діяльність і є тією штучною, додатковою працею, яку людина змушена здійснювати, щоб відтворити необхідну цілісність свого життєвого світу” [11, с. 127]. А. Канарський зауважує, що завданням художньої діяльності є “не зовнішній бік ремісництва як технічна обробка предмета, його прикрашання, а як живе заперечення збайдужіння людської праці, точніше – як ... розв’язання суперечності в духовній формі стосовно певного історичного часу” [7, с. 175].

О. Федій стверджує: “Здатність мистецтва викликати емоції переважно позитивного характеру стає основою для естетотерапії, коли ці емоції викликаються навмисно, з метою упорядкування та регуляції психічного тону” [13, с. 24]. У цьому сенсі “мистецтво театру базується на сценічній дії актора та акторського ансамблю, які створюють дію, щоб передусім через почуття людини, її переживання дійти до глибинних психологічних зрушень, катарсису, мотивованих ідеалів, життєвих цілей” [6, с. 96].

П. Еббс пропонує систему естетичного виховання, що містить такі положення: “Естетичні почуття–фундаментальна властивість людини; кожен вид мистецтва має своє естетичне поле, яке базується на певній традиції; художня діяльність активізує естетичне поле; процес сприймання мистецтва об’єднує пізнання з насолодою! У добре збалансованій педагогічній системі естетичне поле забезпечує гармонійне виховання творчої особистості! Уміння виробляти оригінальні ідеї у різноманітних сферах діяльності становить особливий інтерес для педагога! Творчість нерозривно пов’язана з умінням мріяти та фантазувати; ця якість притаманна кожній людині! Стверджує неадекватність між рівнем освіченості особистості та її творчою реалізацією” [14, с. 8]. Система П. Еббса стала теоретичною засадою для розроблення і впровадження витинанок – оригінальної естетотерапевтичної технології, а також для театральних постановок до Різдва та Великодня у школі-інтернаті.

Методи естетотерапії широко застосовуються у коучінгу “Ти особливий” та тренінгу “Мої слова”, в яких чудово формуються духовні складові особистості. Як слушно зауважує О. Горбушина, “тренінг – це яскраве, емоційно насичене заняття, спрямоване на зміну, гармонізацію стилю спілкування особистості,

прищеплення навичок, що бажають мати члени групи та розв'язання протиріч, що виникають у взаємодії з іншими або ж мають внутрішньо особистісний характер. Будь-яка з вище перерахованих цілей тренінгу торкається тонких, складних процесів психології людини. Тому праця тренера схожа на працю ювеліра, який обробляє алмаз” [4, с. 9].

Коучінг “Ти – особливий” допомагає відкрити власні можливості ідентифікації з іншими і, навпаки, знайти своє призначення у цьому світі. “Актуальним є також тренінг “Мої слова” щодо розуміння значення та наслідків вживання лайливих слів. У процесі цього тренінгу учні та студенти познайомляться з негативним впливом лихослів'я на життя людини, приймуть рішення відмовлятися від поганих слів” [2, с. 123].

Новітні тренінгові програми побудовані на етичних чеснотах, сучасне тлумачення яких міститься у навчальному посібнику В. Савельєва та С. Повторєвої. Вони зауважують, що “любов і задоволення є внутрішніми складовими творчого процесу. Любляча людина – це творча особистість, оскільки вона в усі справи вкладає серце” [12, с. 212]. У Біблії є підтвердження цієї думки: “А над усім тим зодягніться в любов, що вона союз досконалості!” [1, Кол.3:14]. Такий підхід було обрано для розроблення та проведення вищеназваних технологій.

Тому *метою* дослідження було довести значущість впровадження естетотерапевтичних технологій та тренінгів у викладанні предмета “Етика і естетика” у ВНЗ та у позакласну роботу школи–інтернату. *Об'єкт дослідження* – новітні естетотерапевтичні технології, а також коучінг і тренінг. *Предметом дослідження* є реакції студентів на техніки і вправи, що входять до складу цих програм.

Методика та організація дослідження. Дослідження проводилося протягом 2007 – 2013 років за методом включеного спостереження та формуючого експерименту в студентських колективах факультетів обліку і фінансів та економіки і менеджменту Полтавської державної аграрної академії, а також у Михайлівській спеціальній загальноосвітній школі–інтернаті Диканського району Полтавської обласної ради.

Результати дослідження. Мистецтво – це творче відображення реальності у художніх образах. Сам Бог був першим Творцем. А оскільки людина створена за образом і подобою Божою, вона може не тільки любити, міркувати, але й творити. Починаючи з книги Буття: “На початку Бог створив Небо та землю” [1,1М.1:1] і закінчуючи Об'явленням: “І сказав Той, Хто сидить на престолі: Ось нове все творю!” [1,Об.21:5], Господь мотивує людину займатися творчістю.

М. Киященко стверджує, що “споглядання і переживання краси упорядковує сприймання світу. Краса врівноважує чуттєве й раціональне” [8, с. 39]. Тому гарні витинанки є чудовим подарунком на свято, який виконано власноруч з любов'ю. Ця новітня естетотерапевтична технологія дає можливість розкрити свій творчий потенціал і подарувати радість іншому.

В Україні здавна поширені вишивання, різб'ярство, гончарне мистецтво, плетіння з лози. У витинанках праця з папером, ножицями та клеєм дає можливість зробити чудові аплікації, квіти, вишукані листівки. Цей процес викликає позитивні емоції, створює психологічний комфорт, веде до реалізації прихованих здібностей, організує спілкування із сусідом за столом з приводу роботи. Я. Коменський зазначає: “Навчання повинно бути таким, щоб бачило око, чуло вухо та був дотик пальцями” [9, с. 6]. Витинанки роблять практичне заняття з естетики цікавим і корисним. “Мистецтво дає особі можливість компенсувати брак реальних форм спілкування” [10, с. 471]. Під час роботи над вирізанками яскраво виявляється індивідуальність кожного.

Р. Гібсон розвиває теорію почуттів, зазначаючи, що вони “не підлягають вимірюванню і динамічні. Почуття можна виховувати!” [15, с. 55]. Тому протягом заняття викладач або керівник художньо-театральної студії здійснює етичне та естетичне виховання, роблячи вирізанку власноруч і водночас розповідаючи молоді та дітям про духовні свята – Різдво або Великдень.

Наставник повинен так організувати процес, щоб студенти або учні не боялися і виконували вирізанку із задоволенням. Він допомагає відчутти красу довкілля, підбадьорює аудиторію, говорячи слова заохочення. Це сприяє творчості та допомагає зосередитися на праці. Радість від

роботи викликає утворення серотоніну, що активізує мозкову діяльність. Наприкінці заняття усі вирізанки розкладаються на столі. Викладач оцінює чудові вироби, викликаючи знову радісні емоції у молоді та дітей. С. Долеско зауважує, що “повна самовідданість у творчих процесах – запорука успіху” [5].

Драматизація у естетотерапевтичній роботі педагога в спеціальній школі-інтернаті допомагає проявити молоді власні почуття та емоції в процесі втілення в різні персонажі. Молоді люди вчаться слухати музику, займаються хореографією та риторикою. На жаль, дисфункціональні родини, де виховувалися ці діти, обмежували розвиток особистості. Тому копітка праця наставника-керівника художньо-театральної студії в позааудиторні та позакласні часи дає можливість молоді відкрити свої таланти, набуті іміджу, знищити певні комплекси у спілкуванні і прекрасно виступати на святах у виставі. Театральні постановки приносять неймовірний результат – молоді люди, діти починають вірити у свої сили, стають впевненішими у собі, відчують власну значущість.

Мета коучінгу “Ти особливий” – повірити в себе як людину, яка є цінною в очах Бога. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання: показати студентам та учням можливості виявлення їхніх здібностей, допомогти максимально заглянути всередину себе, знайти шляхи вдосконалення власної особистості. Коуч повинен донести до учасників біблійний принцип, що може бути гаслом життя кожного: “Хіба ви не знаєте, що ті, хто на перегонах біжить, усі біжать, але нагороду приймає один? Біжіть так, щоб одержали ви!” [1; 1 Кор.9:24].

У коучінгу виконується вправа “Малюнок радості”. Це елемент естетотерапії мистецькими засобами. Завданням коучу є з’ясування, що малювати треба мрії про майбутню радість або вияв радості у житті, або власні асоціації, які викликає ця емоція. Приємно, що багато малюнків передають адекватне розуміння радості. Юні люди та діти малюють сонце, власну або майбутню родину, весілля, дітей, квіти, море, ліс, поле, мандрівки на кораблі тощо. На багатьох малюнках зображена веселка, що викликає у студентів аналогічну веселу емоцію – радість.

Актуальним є також тренінг “Мої слова”. Мета тренінгу – навчитися слідкувати за всім, що ми говоримо і намагатися не вживати лайливих слів. Люди говорять те, що є в їхньому серці, бо “чим серце наповнене, те говорять уста” [1, Мт.12:34]. Словами можна як убити людину, так і дати їй зцілення, надихнути на подвиги та зробити байдужим до інших. За допомогою слів людина виражає свої почуття, висловлює думку, покращує або погіршує емоційний стан партнера із спілкування, забезпечує змістовний аспект взаємодії та порозуміння у процесі діяльності з іншими [2, с.125].

Є духовна причина такої сили слова. “І сказав Бог: Хай станеться світло! І сталося світло” [1, 1М.1:3], тобто сам Господь створював увесь світ по слову. “І сказав Бог: Створімо людину за образом Нашим, за подобою Нашою” [1, 1М.1:26]. Через схожість до Бога людина від Нього має силу впливати словом. Наукою доведено, що від звукових хвиль, спричинених лихослів’ям, розриваються ланцюжки ДНК. Ісус Христос попереджає: “Кажу ж вам, що за кожне слово пусте, яке скажуть люди, дадуть вони відповідь судного дня! Бо зо слів своїх будеш виправданий, і зо слів своїх будеш засуджений” [1, Мт.12:36-37].

Наприкінці тренінгу учасникам показують лялькову п’єсу “Слідкуй за словами”. Лялькотерапія є не тільки цікавим, але й надзвичайно продуктивним методом виховання духовних і моральних пріоритетів у молоді [2, с. 126]. За допомогою ляльки людина намагається побачити і зрозуміти саму себе. Ляльковий світ – модель стосунків людини з цим світом, взаємин між людьми із Творцем. Тренер закінчує програму таким висновком: “Нехай жодне гниле слово не виходить із уст ваших, але тільки таке, що добре на потрібне збудування, щоб воно подало благодать тим, хто чує” [1, Еф.4:29].

Висновки. Впровадження нових естетотерапевтичних технологій та тренінгів у викладанні “Етики і естетики” дає можливість практично опанувати етичні та естетичні категорії і вплинути на духовний розвиток особистості студентів та учнів. Вони навчаються адекватно реагувати на красу,

робити подарунки своїм родичам та друзям. У молоді розвивається відчуття самодостатності та спільності. Прийняття рішення щодо відмови від вживання поганих слів дає позитивні наслідки у житті та сприяє гарному репродуктивному здоров'ю. Завдяки проведенню цих програм у студентства та дітей формуються такі риси характеру, як відповідальність, сміливість, чесність, порядність, повага до ближнього.

1. *Біблія або книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту.* – Будь - яке видання.
2. *Антонець М.О. Впровадження у навчальних закладах нових тренінгових програм / М.О.Антонець // Збірник наукових праць КНУ імені Т.Шевченка “Актуальні проблеми соціології, психології та педагогіки”, Вип.13.* – К.:“Логос”, 2011. – С. 122–127.
3. *Антонець М.О. Духовні основи створення щасливої родини / М.О. Антонець // Проблеми відродження духовності в умовах глобальної кризи: матеріали Ірпінських міжнародних науково-педагогічних читань: в 2 ч. - Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2010. – 318 с. – Ч.1. – С. 12–15.*
4. *Горбушина О.П. Психологический тренинг. Секреты проведения / О.П.Горбушина.* – СПб.: Питер, 2008. – 176 с.
5. *Долеско С.В. Книга жєницины. Успешные леди Украины / С.В. Долеско // Режим доступа: w2w.com.ua/articles/intervyyu-3.htm.*
6. *Зязюн І.А. Краса педагогічної дії / І.А. Зязюн, Г.М.Сагач.* – К.: Українсько – фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
7. *Канарский А.С. Диалектика эстетического процесса. Генезис чувственной культуры / А.С. Канарский.* – К.: Вища школа, 1982. – 192 с.
8. *Киященко Н.И. Эстетика – философская наука / Н.И.Киященко.* – М.: Изд. дом Вильямс, 2005. – 592 с.
9. *Коменский Я.А. Великая дидактика / Я.А.Коменский // Избр.пед.сочинения: В 2-х т. – М.: Педагогика, 1982. – Т.1. – 356 с.*
10. *Левчук Л.Т. Эстетика: Підручник / Л.Т.Левчук, Д.Ю.Кучерюк, В.І.Панченко, О.І.Онїщенко.* – К.: Центр навч. літер., 2010. – 520 с.
11. *Павлова О.Ю. Актуальність естетичного / О.Ю. Павлова // Філософська думка. – № 5, 2013. – С. 124–133.*
12. *Савельєв В.П. Культурологія. Етика. Естетика / В.П.Савельєв, С.М. Повторєва.* – Львів: Магнолія, 2012. – 352 с.
13. *Федій О.А. Естетотєрапія / О.А.Федій.* – К.: Видавництво “Центр учбової літератури”, 2012. – 304 с.
14. *Abbs P.A. Essays on Creative and Aesthetic Education.*–London, 1989. – 202 p.
15. *Gibson R. The Education of Feeling // The Symbolic Order, London, 1988. – P. 53–61.*